

KIRKKOHALLITUKSEN YLEISKIRJE

Nro 42/2009
12.11.2009

KUVAN JA ÄÄNEN VÄLITTÄMINEN KIRKOLLISISTA TILAISUUKSISTA

Muutaman viime vuoden aikana on joissakin seurakunnissa alettu välittää internetin välityksellä kuvatallenteita kirkollisista toimituksista. Jo pitkään on välitetty jumalanpalveluksia esimerkiksi laitoksissa kuultavaksi. Kuvan ja äänen välittäminen on oikeudelliselta kannalta sidoksissa useisiin eri perusoikeuksiin, kuten uskonnonvapauteen, yksityisyyden suojaan, sanavapauden käyttöön ja tekijänoikeuteen.

Asian oikeudellinen tarkastelu

Oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa on perustuslain 11 §:ssä turvattu perusoikeus, jonka toteutumista ei saa vaarantaa.

Perustuslain 10 §:ssä puolestaan turvataan jokaisen ihmisen yksityiselämän suoja. Yksityiselämän piiriin kuuluu myös henkilön uskonnollisuus. Sama perusoikeus turvaa myös henkilötietojen suojan, josta säädetään tarkemmin henkilötietolaissa.

Henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan henkilön uskonnollista vakaumusta koskeva tieto on arkaluonteinen henkilötieto, jonka käsittely on pääsääntöisesti kielletty. Tästä syystä ilman kirkolliseen tilaisuuteen osallistuvan suostumusta hänestä ei saa välittää minkäänlaisia tunnistamisen mahdollistavia henkilötietoja yleiseen jakeluun, esimerkiksi avoimille internet-sivuille.

Kuvan ja äänen välittämiseen kirkkorakennuksen ulkopuolelle sovelletaan henkilötietolakia, mikäli henkilö on välitettävän informaation avulla tunnistettavissa. Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Esimerkiksi kuva, josta henkilö on tunnistettavissa, on henkilötietolain mukainen henkilötieto. Sikäli kun henkilöiden tunnistaminen ei ole mahdollista, toimintaan ei sovelleta henkilötietolakia. Tunnistettavuuden arvioinnissa on ohjeena kriteeri, jonka mukaan henkilöä ei pidetä tunnistettavissa olevana, jos tunnistaminen vaatii kohtuuttomasti aikaa, kustannuksia ja työtä.

Tunnistettavien henkilöiden kuvaaminen (kameralla) ja tämän kuvan välittäminen internettiin voidaan katsoa henkilötietolain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuksi henkilötietojen automaattiseksi käsittelyksi, joka on henkilötietolain soveltamisen piirissä. Henkilötietojen käsittelystä tulee informoida henkilötietolain 24 §:n tarkoittamalla tavalla. Käytännössä kuvattavassa tilassa tulee siten olla riittävä informatiivinen selvitys kuvauksesta ja siitä, mihin kuva välittyy ja kenen saatavilla se on.

Vaikka äänen tai kuvan välittäminen eivät täyttäne salakatselun tai -kuuntelun tunnusmerkistöä, niin yksityiselämään liittyvän kuvan oikeudeton esittäminen voi täyttää Rikoslain 24:8 §:n tunnusmerkit yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä. Pykälällä suojataan yksityiselämää säätämällä rangaistavaksi yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen ja kuvan oikeudeton esittäminen. Esittäminen voi tapahtua joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muuten toimittamalla tieto, vihjaus tai kuva lukuisten ihmisten saataville. Koska kyse on perusoikeutena suojatusta oikeushyvästä, ei ilman nimenomaista lupaa ole yleensä perusteltua olettaa, että henkilö olisi suostunut ainakaan yksityiselämän ydinalueelle kuuluvan tiedon julkaisemiseen.

Lain ja hyvän tavan mukainen toiminta kuvan ja äänen välittämisessä kirkollisista tilaisuuksista

Äänen välittäminen

Äänen välittämistä laitoksiin, kuten vanhainkotiin tai sairaalaan, kirkossa pidettävästä julkisesta jumalanpalveluksesta ei voida pitää oikeudellisesti arvioituna ongelmallisena kysymyksenä. Sen sijaan yksityisluontoisempia tilaisuuksia, kuten avioliittoon vihkimistä tai hautaan siunaamista voidaan arvioida henkilötietojen suojan kannalta. Koska tilaisuuksissa käsitellään yleensä yksittäisten ihmisten henkilötietoja, tulee äänen välittämiseen kirkkorakennuksen ulkopuolelle tällaisista tilaisuuksista saada asianosaisten (vihkipari, vainajan lähiomaiset) suostumus etukäteen.

Kuvaa ja ääntä (esimerkiksi internettiin) välitettäessä on otettava huomioon myös tekijänoikeuskysymykset. Esimerkiksi taustalla soiva musiikki julkiseen verkkoon lähetetyssä ohjelmassa voi johtaa Teosto-korvausten maksamisvelvollisuuteen (ks. Kirkkohallituksen yleiskirje 10/2008 <http://www.evl.fi/kkh/y/kirjeet/2008/2008-10.pdf>).

Kuvan välittäminen

Jumalanpalvelusten kuvaaminen

Koska jumalanpalvelusten osalta olennaista on itse toimituksen kuvaaminen, on perusteltua sijoittaa kamerat siten, etteivät tilaisuuteen osallistuvat seurakuntalaiset näy kuvassa. Tällöin kuvasta olisivat tunnistettavissa vain tilaisuutta toimittava pappi ja muut häntä avustavat henkilöt.

Mikäli kameroita ei voida sijoittaa siten, että tilaisuuden yleisö rajataan kokonaan kuvan ulkopuolelle, tulisi kuvan laadun olla sellainen, ettei yleisöä voi tunnistaa kuvasta. Huomioitavaa on myös, että vaikka kamerat olisikin sijoitettu siten, että kuvassa näkyy vain kirkon etuosa, kuten alttari ja saarnastuoli, tulee esimerkiksi ehtoollisen yhteydessä helposti tilanteita, jolloin tilaisuuteen osallistuvia seurakuntalaisia on kuvattavalla alueella. Koska ehtoolliseen osallistuvia henkilöitä ei lain mukaan saa kuvasta tunnistaa, on kuvan laatu säädettävä sopivaksi tätä tarkoitusta ajatellen. Toinen vaihtoehto on keskeyttää suoran kuvan välittäminen ehtoollisen ajaksi, jolloin kuvassa voi näkyä esimerkiksi muuta kuvituskuvaa kirkosta.

Lisäksi seurakunnan tulee selkeästi, esimerkiksi kirkon sisäänkäynnissä olevalla kyltillä tai muulla vastaavalla tavalla, informoida tilaisuuteen osallistuvia henkilöitä siitä, että tilaisuus kuvataan ja/tai äänitetään. Olennaista on mainita mihin kuva välittyy ja kenen saatavilla se on. Mikäli mahdollista, tulisi myös kuvattava kirkon osa yksilöidä, esimerkiksi ilmoittamalla mitkä kirkon penkkirivit näkyvät kuvassa.

Omana erityislajinaan voidaan mainita televisioitavat jumalanpalvelukset, joita tuotetaan Kirkon tiedotuskeskuksen ja Yleisradio yhteistyönä. Vaikka niiden osalta lienee kaikille osallistujille selvää, että tilaisuus kuvataan ja että se tullaan lähettämään televisiossa, koskevat samat ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännöt myös näitä tilaisuuksia.

Muiden kirkollisten toimitusten kuvaaminen

Yksityistilaisuuksien, kuten vihkimisen tai hautaan siunaamisen osalta on hyvä lähtökohta, että tilaisuudet kuvataan vain asianosaisten aloitteesta. Kuvaamiseen tulee olla vähintään asianosaisten (vihkipari, vainajan lähiomaiset) suostumus. Kameran asettelua koskevat tällöinkin samat edellytykset kuin jumalanpalvelusten kuvaamisessa; kuvassa saa tunnistettavasti näkyä toimitusta suorittavan papin (ja hänen mahdollisten avustajiensa) lisäksi vain kuvaamiseen suostumuksensa antaneita henkilöitä.

Mikäli yksityisluonteisia tilaisuuksia halutaan lähettää suorana lähetyksenä internetissä, täytyy ottaa huomioon lainsäädännön vaatimukset. Koska käytännössä jokaiselta kuvauksen kohteena olevalta ei voitane erikseen lupaa kuvaukseen saada, ei kuvaa voida välittää avoimeen internet-verkkoon. Teknisesti on mahdollista rajata katsojakuntaa käyttämällä esim. suojattua internet-yhteyttä, jossa käyttäjiltä edellytetään kirjautumista. Toinen vaihtoehto on välittää tilaisuus käyttäen erillistä kertakäyttöistä internet-osoitetta, joka poistuu käytöstä kuvauksen päätyttyä. Tämä osoite ilmoitetaan etukäteen asianosaisille henkilöille, jotka harkintansa mukaan itse luovuttavat osoitetta edelleen.

Seurakunnan antama ohjeistus kirkollisten tilaisuuksien kuvaamisesta

Nykyisin kenen tahansa on helppo laittaa valokuvia tai kuvatallenteita internettiin muun muassa erilaisiin Youtube-palvelun kaltaisiin yhteisöihin. Vaikka seurakunnalla ei olekaan vastuuta kenenkään yksittäisen ihmisen tekemisistä, on seurakuntien syytä antaa ohjeet lain ja hyvän tavan mukaiseen kuvaamiseen. Olennaista on, että laitettaessa kirkollisesta toimituksesta kuvattua materiaalia julkiseen jakeluun, ei tilaisuuteen osallistuvia ihmisiä tule tunnistaa kuvasta, mikäli

asianosaiset eivät ole antaneet siihen suostumustaan. Seurakunnalla on oikeus kieltää kirkkotiloissa tapahtuva uskonnonharjoitusta häiritsevä kuvaaminen.

Lisätiedot: hallintopäällikkö Mikko Salmela, p. 09 1802 221

KIRKKOHALLITUS

Pirjo Pihlaja

Mikko Salmela